

ci międzynarodowej. Postawa taka nie wyklucza drobnych korektur postanowień Karty NZ tam, gdzie są one konieczne. W sformułowaniach Karty tkwią jednak duże możliwości. Chodzi o to, aby zostały wykorzystane.

Na uwagę zasługuje opublikowanie w pracy spisu najważniejszych pozycji z bogatej literatury radzieckiej poświęconej ONZ. Żałować jednak należy, że wydawca nie pokusił się o zamieszczenie podobnego wyboru najbardziej reprezentatywnych studiów dotyczących tego tematu, a wydanych w pozostałych państwach socjalistycznych, zwłaszcza że książka jest rezultatem międzynarodowej współpracy autorskiej.

Podsumowując należy stwierdzić, że ta pożyteczna praca godna jest szerokiego rozpropagowania nie tylko wśród czytelników państw naszego systemu, gdyż jest ona wyrazem stanowiska doktryny państw socjalistycznych wobec podstawowych zagadnień z dziedziny stosunków międzynarodowych oraz prawa międzynarodowego publicznego.

Maria Antonina Brymas, Leszek Weres

STANISŁAW ALBINOWSKI: *Wokół EWG. Procesy integracji gospodarczej w Europie zachodniej*. Państwowe Zakłady Wydawnictw Szkolnych, Warszawa 1969, 263 ss.

Proces integracji kapitalistycznych krajów Europy zachodniej któremu od początku towarzyszyło duże zainteresowanie, w ostatnich latach stał się przedmiotem szczegółowej analizy specjalistów wielu dyscyplin naukowych. W przeważającej mierze uwaga analizujących zagadnienia związane z integracją zachodnioeuropejską koncentrowała się na zgrupowaniu integracyjnym — Europejska Wspólnota Gospodarcza. Częstotliwość podejmowania tej problematyki i walory naukowe wielu opracowań składają się na pokaźny dorobek nauki polskiej w tym zakresie. Równocześnie dalszy rozwój badań nad tymi zagadnieniami nie tylko powiększa zasób wiedzy, ale pozwala na uaktualnienie jej, a częstokroć również na przewartościowanie ocen poszczególnych zjawisk integracyjnych.

Książka S. Albinowskiego, *Wokół EWG* stawia sobie jeszcze nieco inne zadanie; mianowicie — popularyzację wiedzy o zjawiskach integracyjnych w Europie zachodniej, a w intencji autora leżało, aby odbiorcami jej byli przede wszystkim ludzie młodzi, ćwiczący się dopiero w sztuce poznawania i oceny zjawisk współczesnego świata kapitalistycznego.

Poprzez swoją publikację autor zamierza osiągnąć cztery zasadnicze cele, które wyraźnie precyzuje we wstępie. Oprócz dostarczenia czytelnikowi kompleksowej informacji na temat zjawisk integracyjnych, poprzez ukazanie ich „kulisów”, pragnie przyczynić się do wyjaśnienia niektórych chociażby zjawisk determinujących te procesy oraz na szerokim tle ukazać skutki działalności EWG. Ambicją autora jest zwrócenie uwagi i podkreślenie także współzależności między gospodarką a polityką i pokazanie w praktyce mechanizmu działania tych związków. Zestaw zagadnień, zakres podejmowanej problematyki i konstrukcja pracy jest logiczną konsekwencją postawionych przez autora wymogów — przy czym konieczne wydaje się podkreślenie, że słowo „wokół”, umieszczone w tytule, należy rozumieć w jego szerokim znaczeniu. Autor bowiem, wychodząc od prób definicji pojęcia „integracja”, zaprezentowania odmiennych form różnorodnych ugrupowań integracyjnych i scharakte-

ryzowania ogólnych i specyficznych czynników determinujących — jego zdaniem — rozwój współczesnych procesów integracyjnych w Europie zachodniej, przechodzi z kolei do porównania potencjału gospodarczego EWG, EFTA i USA, a następnie dopiero do szczegółowego scharakteryzowania EWG. Część ta jest najobszerniejszym, zwartym fragmentem pracy i autor stara się w niej dać odpowiedź na pytanie, czym właściwie jest EWG. W tym celu omawia podstawy prawne działalności tej organizacji, jej władz, politykę handlową, rolną oraz zastanawia się nad zależnością między integracją w ramach EWG a koniunkturą w państwach członkowskich, zmianami strukturalnymi i polityką walutową. Rozdział ten zamykają uwagi na temat trudności, na jakie natrafia opracowanie i wprowadzenie w życie w państwach Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej jednolitych zasad postępowania w takich dziedzinach, jak transportu, opodatkowania, polityki socjalnej oraz osiągniętych sukcesów. Taka konfrontacja pozytywów i negatywów działalności EWG pozwoliła autorowi na sformułowanie następujących wniosków: mimo trudności i różnego rodzaju konfliktów EWG, która jest pierwszym ugrupowaniem integracyjnym w świecie kapitalistycznym, stawiającym przed sobą tak duże zadania, osiągnęła postępy w zakresie integracji sektorальной, tzn. w wyodrębnionych sferach działalności gospodarczej, a przede wszystkim w handlu i rolnictwie. Jest to jednak tylko „pierwszy krok na drodze, jaka została wytyczona Traktatem Rzymskim”, a równocześnie nawet tylko częściowa realizacja programu integracyjnego ujawniła nowe sprzeczności i konflikty, które z kolei są głównym hamulcem dalszych postępów integracji. Z tego też względu autor uważa, że „realizacja pełnej integracji w ramach EWG stanowi prawdziwy węzeł sprzeczności”, szczegółowiej uzasadniając swoje stwierdzenie.

Rozważania autora na temat konfliktowego układu stosunków między USA i EWG oraz stosunków EWG do krajów tzw. trzeciego świata poprzedzają uwagi odnośnie do ekonomicznej istoty EFTA, genezy i działalności tego ugrupowania.

W końcowej części opracowania autor kieruje swoją uwagę na stosunki między EWG i EFTA a europejskimi krajami socjalistycznymi podkreślając przede wszystkim ich złożoność, spowodowaną zarówno względami ekonomicznymi, jak i politycznymi stwierdzając, że „wpływ procesów integracyjnych w EWG i EFTA na handel krajów członkowskich tych ugrupowań z państwami socjalistycznymi jest jednoznacznie negatywny”, przy czym „podstawową formą tego negatywnego wpływu jest dyskryminacja celna”.

Ze względu na popularyzatorski charakter książki należy ją potraktować nieco odmiennie i walory jej ocenić przede wszystkim na podstawie odpowiedzi na następujące pytania:

- a) czy zasób podanej informacji jest na tyle wystarczający, że pozwala odbiorcy na wyrobienie sobie ogólnego poglądu na procesy integracyjne zachodzące w Europie zachodniej,
- b) czy dobór poszczególnych faktów, ich analiza i wnioski nie wypaczają istoty tych zjawisk,
- c) wreszcie czy sposób informowania o ciekawych, ale skomplikowanych przecież zjawiskach jest zachęcający do lektury.

Wokół EWG spełnia w zasadzie te wszystkie warunki. Autor podejmuje nieobcą sobie problematykę. Ma przecież w swoim dorobku kilka książkowych opracowań z zakresu stosunków międzynarodowych i sporo aktualnych artykułów publikowanych m. in. na łamach „Życia Gospodarczego”, „Widnokręgów” czy „Trybuny Ludu” i „Życia Warszawy”. Wiedza autora w tym zakresie pozwoliła mu dać dosyć wszechstronny (oczywiście w zaplanowanych rozmiarach) i prawdziwy obraz procesów in-

tegracyjnych w Europie zachodniej. Równocześnie ogólna ich ocena nie odbiega w zasadniczych punktach od przyjętego przez polską naukę stanowiska w tej kwestii. Nie oznacza to jednak, że autor uchyla się od wypowiedzenia własnego, czasem kontrowersyjnego osądu czy polemiki. Wręcz przeciwnie — zawsze jednak w takich sytuacjach umożliwia czytelnikowi konfrontację różnych stanowisk w danej kwestii.

Ponadto książka napisana jest ciekawie i mimo sporego ładunku informacyjnego, wiadomości w niej zawarte są nie tylko usystematyzowane ale dzięki częstotliwości haseł (niejednokrotnie aż przesadnej, niemniej ułatwiającej niewątpliwie śledzenie konstrukcji myślowych autora) i często stosowanej zasadzie pytań i odpowiedzi, łatwo przyswajalne. Uzupełnieniem informacji i statystyczną ilustracją wielu stwierdzeń autora są liczne tabele i wykresy podane zarówno w tekście, jak i w dodatkowym aneksie obejmującym 29 tablic.

Hanka Dmochowska

W. GOTTSCHALCH, F. KARRENBERG, F. J. STEGMANN: *Geschichte der sozialen Ideen in Deutschland*. Günter Olzog Verlag, München-Wien 1969, 757 ss.

Publikacja *Geschichte der sozialen Ideen in Deutschland* jest trzecim tomem serii *Deutsches Handbuch der Politik*¹. Do poświęcenia omawianej tu pozycji problemom idei społecznych w Niemczech skłonił wydawcę — jak zaznaczono we wstępie — brak całościowego opracowania tego zagadnienia w literaturze niemieckiej. Twierdzenie to wydaje się uzasadnione.

Niemcy posiadają duże tradycje zarówno w kształtowaniu koncepcji rozwiązywania problemów społecznych, jak również w zakresie polityki społecznej, są też krajem, gdzie po raz pierwszy w historii klasy rządzące użyły świadomie polityki społecznej (ustawodawstwo socjalne Bismarcka) jako narzędzia walki z ruchem socjalistycznym². Problematyka ta doczekała się oczywiście bardzo licznych opracowań w piśmiennictwie niemieckim, niemniej koncentrowały się one przede wszystkim na sformułowaniu zasad ustroju gospodarczego, zagadnieniach ruchu robotniczego lub też na polityce społecznej³. Można więc stwierdzić, że z punktu widzenia ujęcia problemu recenzowana publikacja jest niewątpliwie nowatorska, brak bowiem wyczerpującej pracy traktującej o ideach społecznych w Niemczech. Luki tej nie wypełnia ani pionierska w tej dziedzinie rozprawa Heinricha Herknera, *Die Arbeiterfrage* (I wydanie — 1894), gdyż dotyczy ona tylko idei społecznych XIX w., ani też interesujące studium Wernera Hofmanna, *Ideengeschichte der sozialen Bewegung*, ponieważ traktując o koncepcjach społecznych na gruncie międzynarodowym, mówi — z konieczności — o ideach społecznych w Niemczech w ogromnym skrócie.

¹ Dwie poprzednie pozycje z tej serii to: W. Mommsen, *Deutsche Parteiprogramme* i L. Bergsträsser, *Geschichte der politischen Parteien in Deutschland*.

² Por. J. Rachocki, *Miejsce polityki społecznej w systemie ustrojowym Niemieckiej Republiki Demokratycznej*. „Przegląd Zachodni” nr 3/1970.

³ Należy tu wymienić prace W. Sombarta (*Der moderne Kapitalismus. Die deutsche Volkswirtschaft im 19. Jahrhundert*) i H. Herknera (*Die Arbeiterfrage. Unbestrittene Sozialpolitik*) z XIX w. oraz niektóre prace W. Abendrotha (*Die deutsche Gewerkschaften. Sozialgeschichte der europäischen Arbeiterbewegung*), P. Schmollera i J. Kuczyńskiego. Na uwagę zasługują także „Schriften des Vereins für Sozialpolitik” — wychodzące od kilkudziesięciu lat w Niemczech czasopismo zawierające szereg ciekawych opracowań z zakresu polityki społecznej.